

Inhoud

Voorwoord	7
Inleiding	15
De superkracht van storytelling en wat jij daaraan hebt	
Stap 1 ‘Er was eens...’	25
De protagonist	
Stap 2 ‘Op een dag...’	47
De call to adventure	
Stap 3 Mission impossible	72
De man op de maan	
Stap 4 ‘Maar toen...’	98
Obstakels	
Stap 5 ‘Totdat uiteindelijk...’	122
De climax	
Stap 6 ‘En ze leefden nog lang en gelukkig’	152
Het einde	
Stap 7 De moraal	178
Nawoord	207
Bronnen	213

Voorwoord

Waarom IK dit boek moest schrijven en JIJ het moet wilt lezen

Dit is het moment. Geen twijfel over mogelijk. Ik werk al sinds 2004 als trainer en storytelling-expert. Ik heb ruim 23 jaar verhalen verteld via radio en tv. Het heeft even geduurd, maar nu ben ik op een punt gekomen dat ik er niet meer omheen kan: het is tijd om een boek te schrijven. Een boek over storytelling. Om uit te leggen hoe het zo gekomen is, neem ik je even mee naar de jaren tachtig.

Ik was negen jaar en zat in de klas bij meester Potstra. Ik was me er op die dag in het voorjaar van 1988 totaal niet van bewust dat mijn zoektocht naar het geheim van storytelling op het punt stond te beginnen. Net zoals ik niet wist dat Oranje dat jaar het EK voetbal zou winnen, precies op het moment dat ik met mijn ouders met pech langs een provinciale weg zou staan en we via de radio hoorden hoe Van Basten dat ongelooflijke doelpunt maakte tegen de Sovjet-Unie. Ook wist ik niet dat ik 35 jaar later een scheiding, een onverwacht overlijden van een dierbare en de geboorte van vijf kinderen achter de rug zou hebben, en bovendien van mijn geloof was gevallen. Er waren, kortom, op die dag nog veel dingen waarvan ik niet wist dat ze zouden komen, maar zo gaat dat nou eenmaal in het leven. Als je als hoofdpersoon van je eigen levensverhaal zou weten wat je te wachten staat, zou je de rol waarschijnlijk proberen te weigeren.

Als je de dagdromende jongen van toen had gevraagd wat hij wilde worden, had hij zonder nadenken geantwoord: een held. Een held als Michael Knight, die als Knight Rider met zijn pratende auto KITT onrecht bestreed. Als Hannibal die met zijn maten van The A-Team van vechtpartij naar vuurgevecht ging, zonder ook maar één keer gewond te raken. Of als Hielke en Sietze van de Kameleon, die met hun bootje-met-automotor anderen te hulp schoten. Ik wilde held worden.

Maar er was een probleem. Ik was niet sterk, had geen pratende auto of sterk bootje en werd door niemand om hulp gevraagd. Ik had geen enkele bijzondere kracht die van mij een held kon maken. Wat ook niet hielp, is dat ik uit een gewoon gezin kom. Een heel gewoon gezin. Jarenzeventigrijtjeshuis, middelste van vijf kinderen, vader politieagent, moeder huisvrouw. Mijn ouders hingen de overtuigingen aan dat normaal al gek genoeg was en dat je als je voor een dubbeltje geboren was echt geen kwartje kon worden. Dus heldendom leek uitgesloten.

Toen kwam die bewuste dag in de klas. Zoals altijd stopte meester Potstra zijn pijp, stak hem aan – dat was toen nog niet ongezond – en begon een verhaal te vertellen, terwijl de ruimte zich vulde met de zoetige geur van pijptabak. Het was een verhaal over de oorlog. Over een Nederlands gezin dat met gevaar voor eigen leven een Joodse jongen, Jaap, in hun huis liet onderduiken. De zoon van het gezin, Chris, raakte bevriend met Jaap en samen beleefden ze spannende avonturen. Ik hield van de verhalen van meester Potstra. Sterker nog, het waren de weinige momenten waarop ik me niet verveelde in de klas. Maar op deze dag in het voorjaar van 1988 viel me ineens iets op. Ik keek om me heen en zag dat alle kinderen aan de lippen van de meester hingen. Afgezien van het lage stemgeluid van de meester, was het doodstil geworden in de klas. Op de spannende momenten hield iedereen zijn adem in. Iedere keer

dat de meester een verhaal vertelde realiseerde ik me dat het voelde alsof ik niet meer Herman in de klas was, wachtend op de bel. Ik was Chris. Ik voelde de angst voor de Duitsers, hoorde de voetstappen van legerlarzen en proefde de schaarse boterhammen die hij at. Ik besepte ook dat mijn drang om held te worden te maken had met de manier waarop de verhalen die ik op tv zag en in boeken las me meesleurden. Waardoor ik even Michael Knight of Hannibal was. Waardoor ik (toch) even een held was. En waardoor ik na het kijken van *The A-Team* altijd met vriendjes het verhaal na ging spelen. (Ik was Hannibal. Jij?) Ik besepte, kortom, dat verhalen superkracht hebben.

Mijn fascinatie voor verhalen bracht me er jaren later toe journalistiek te gaan studeren. Tijdens mijn studie maakte ik reportages voor Radio 1, daarna begon ik als iets te ambitieuze regisseur en presentator tv-programma's te maken voor de publieke omroep. In de twee decennia die volgden, maakte ik als presentator, regisseur, eind- en hoofdredacteur tientallen tv-programma's en vertelde ik honderden, zo niet duizenden verhalen.

In alle eerlijkheid, ik heb in die beginjaren een hoop slechte verhalen verteld! Een van de allerslechtste was het eerste tv-format dat ik ooit met een groepje jonge honden met veel te weinig ervaring bedacht: *Voor Pampus*. Het idee: vier totaal verschillende jongeren worden 'ontvoerd' op school en 48 uur lang op het onbewoonde eiland Pampus bij Muiden gevangengehouden. Met als belangrijkste regel dat ze niet met elkaar mochten praten. Tegen de tijd dat we met veel pijn en moeite aan het filmen waren op Pampus, begon het langzaam tot ons door te dringen dat we één cruciale vraag niet hadden gesteld: welk verhaal willen we in hemelsnaam vertellen? Er was geen ontwikkeling, want de jongeren mochten niet met elkaar praten en verveelden zich te pletter, er stond niets op het spel en

– het allerergste – de hele operatie leidde nergens toe en ging nergens over. *Voor Pampus* is een stille dood gestorven.

Naarmate ik stapje voor stapje beter werd in verhalen vertellen via media en me er meer in ging verdiepen, door opleidingen en research, begon ik de superkracht van verhalen steeds meer te ontrafelen. Het lukte me steeds beter om in mijn trainingen voor organisaties en leiders, die ik in 2004 begon te geven, uit te leggen wat nodig was om een goed verhaal te vertellen. Ik ontdekte steeds meer uit welke elementen een verhaal bestaat, hoe je een spanningsboog opbouwt zodat mensen geboeid blijven, hoe je op een podium een hele zaal stil krijgt door bepaalde verteltechnieken te gebruiken, bijvoorbeeld door verschillende zintuigen te prikkelen. Ik ontdekte ook hoeveel onderzoek al gedaan is naar de kracht van storytelling en naar welke rol die speelt bij onze interacties, binnen organisaties en in individuele levens. Dat alle wetenschappelijke kennis en alle storytelling-goeroes in de basis dezelfde conclusie trekken.

Storytelling is de sleutel voor verandering

Volgens de Van Dale is een ‘leider’ iemand die leidt, bestuurt, aanvoert. Dat betekent dat een leider altijd bezig is om mensen ergens naartoe te brengen. Vooruit, naar een andere plek, naar het beloofde land, waar het in welk opzicht dan ook beter is. Een leider is dus altijd bezig met verandering. Dat geldt ook voor organisaties. Elke organisatie en elk team heeft – als het goed is – een toegevoegde waarde en brengt daarmee verandering teweeg. Elke organisatie is daarnaast zelf continu in beweging, zoals ook de wereld om ons heen continu verandert. Voor die ‘deur van verandering’, die soms knap lastig open gaat, is storytelling de sleutel.

Wil je als organisatie je nieuwe visie of strategie succesvol

realiseren door medewerkers en stakeholders de juiste kant op te bewegen? Maak er een verhaal van. Want mensen willen graag onderdeel uitmaken van een groter, emotioneel geladen en ambitieus doel.

Wil je als leider mensen ‘aanvoeren’ en ze de juiste kant op leiden? Word een betere storyteller. Wil je als team succesvoller zijn, beter kunnen vertellen wat jullie toegevoegde waarde is en meer als één team opereren? Weet dan welke rol de individuele levensverhalen spelen en zorg dat je je gezamenlijke verhaal helder hebt. Wil je als organisatie meer zichtbaarheid voor je merk, meer omzet en meer klanten? Vertel verhalen! Mensen kopen geen producten of diensten, ze kopen verhalen.

Mocht je twijfelen of jij, je team of je organisatie in staat zijn om de kracht van storytelling echt goed in te zetten, dan heb ik goed nieuws voor je.

Storytelling kun je leren

Iedereen kan de ongelooflijke superkracht van storytelling gebruiken. De kracht van storytelling succesvol inzetten kun je namelijk leren. De basisvaardigheden heb je al. Want jij en ik, we zijn allemaal storytelling-dieren – waarover meer in het volgende hoofdstuk. En de magie van een goed verhaal is een recept dat iedereen kan leren. Niet van de ene op de andere dag. Want niemand wordt een topvoetballer na twee weken trainen. Het feit dat je heel vaak naar concerten gaat, maakt je nog geen groot componist. Een betere storyteller worden, vraagt veel oefening. Maar het kan.

De afgelopen decennia ontdekte ik de wetenschappelijke onderbouwing achter de superkracht van verhalen die ik als jongen van negen voor het eerst bewust ervoer. De belangrijkste ontdekking die ik deed, is dat er achter elk goed narratief

dezelfde ‘geheime code’ schuilgaat. Elk krachtig verhaal heeft – ongeacht de vorm – dezelfde elementen in zich.

In dit boek vertel ik je het verhaal áchter het verhaal. Aan de hand van de zeven stappen van mijn storytelling-model. Op basis van mijn 23 jaar media-ervaring, verschillende storytelling-opleidingen en een hoop research ontwikkelde ik mijn model, de 7 Stappen van Succesvolle Storytelling. Met dat model kun je zelf leren werken met de kracht van storytelling. Als leider, als organisatie, als team, maar ook als mens, als storytelling-dier. Maar daarvoor moet je wel eerst weten waarvoor je storytelling in wilt zetten.

Het begint allemaal met een DOEL

Waarom ik dus dit boek moest schrijven? Omdat ik sinds mijn zoektocht begon – bij meester Potstra – heb ontdekt dat storytelling de sleutel is voor leiders, teams en organisaties. Omdat ik – steeds beter – weet hoe die sleutel werkt. En omdat ik enorm gedreven ben om anderen die sleutel in handen te geven. Het doel van dit boek is dat je niet alleen ontdekt hoe ongelooflijk groot de kracht van storytelling is, maar ook hoe je die kracht zelf, in jouw rol, in kunt zetten. Ik zal je als een gids meenemen in de fascinerende wereld die schuilgaat achter elk goed verhaal. We volgen hierbij de stappen die elk verhaal aflegt, van ‘Er was eens...’ tot ‘Ze leefden nog lang en gelukkig’ – of niet. Met onderweg onder andere de uitnodiging om op avontuur te gaan, de onvermijdelijke draak en de te leren les, die cruciaal is om het doel te bereiken.

En dat brengt me bij jou, beste lezer. Waarom wil jij dit boek lezen? Waarom zou je je kostbare tijd hieraan besteden? Er moet een reden zijn dat je dit boek nu, al dan niet digitaal, in je handen hebt en in ieder geval al bij het einde van de inleiding

bent gekomen. Zelfs al heb je het boek cadeau gekregen van een kennis die geen tijd had om iets beters te bedenken, je hebt het tot nu toe niet weggelegd. Wat is er bij jou getriggerd rondom storytelling? Op welke manier zou jij de kracht van verhalen (beter) in willen zetten?

Om antwoord te kunnen geven op deze vragen, moet je eerst iets meer weten over wat de superkracht van storytelling precies is en op welke verschillende manieren jij die in zou kunnen zetten.

Inleiding

De superkracht van storytelling en wat jij daaraan hebt

Wij zijn storytelling-dieren met een storytelling-brein. We zijn verslaafd aan verhalen, denken in verhalen. Zelfs als het lichaam slaapt, blijft je brein wakker, zichzelf verhalen vertellend. Onze hersenen zijn geen fabrieken van logica, maar verhalenfabrieken. Sterker nog, storytelling is onze superkracht als homo sapiens. Zoals Harari schrijft in *Sapiens. Een kleine geschiedenis van de mensheid*, is storytelling onze specialiteit. Het is de basis voor alles wat wij doen als menselijke soort. Onze dominantie op deze planeet is vooral voortgekomen uit het feit dat wij verhalen hebben. Waardoor wij in grote groepen samen kunnen leven en werken. Omdat we gezamenlijke verhalen hebben die ons met elkaar verbinden, die ons vertellen wie we zijn, wat onze bestemming is en wat goed en fout gedrag is. Dat doen we bijvoorbeeld op nationaal niveau, maar ook binnen religies, binnen organisaties en zelfs binnen een team – of een klas. Als trainer in leiderschap-, team- en organisatieontwikkeling ben ik steeds scherper gaan zien hoe cruciaal storytelling is voor organisaties.

Maar er is meer. Want bovenstaande verklaart wellicht waarom mijn hele klas graag naar de verhalen van meester Potstra luisterde. Dat we nou eenmaal houden van verhalen omdat ze verbinding creëren en onze identiteit vormgeven. Maar het verklaart nog niet hoe het kan dat het doodstil werd in de klas als de meester vertelde, waarom ieder kind de adem